

MÜTAREKE DÖNEMİNDE İZMİT VE HAVALİSİNDEKİ HADİSELERİN YENİ ADANA GAZETESİNDEKİ YANSIMALARI

Cihat YILDIRIM*

Giriş

İzmit, İstanbul-Anadolu güzergâhında önemli bir kent konumundadır. Bir bakıma İstanbul'un Anadolu'ya açılan kapısı durumundadır. Marmara Denizi'nin doğu kısmında önemli bir liman kentidir. Jeopolitik ve stratejik konumu itibariyle tarihsel süreçte önemli savaflara sahne olmuştur. Özellikle Anadolu'nun Türkleşmesi aşamasında Bizans İmparatorluğu ile Selçuklular ve Osmanlı Devleti arasındaki askerî ve siyasî rekabetin merkezinde yer almıştır. Haçlı Seferleri kapsamında Anadolu üzerinden Suriye ve Filistin'e yönelen seferlerde, İstanbul'a gelen Haçlı birlikleri Anadolu'ya sevk edilirken yine İstanbul-İzmit güzergâhı takip edilerek hareket edildiği görülmüştür. Bu tarihî ve siyasî numuneler bölgenin stratejik değerini izaha yetmektedir.

Osmanlı Devleti I.Dünya Savaşı'ndan çekilirken İtilaf Devletleri ile 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Anlaşması'nı imzalamıştır. Anlaşmanın uygulanış sürecinde başlangıç itibariyle İzmit ve Kocaeli Yarımadası için herhangi bir tehdit söz konusu olmamıştır. İtilaf Devletleri'nin bu bölgeyi etkileyecek ilk hamlesi, 13 Kasım 1918'de İstanbul'un işgali olmuştur. Bu işgal, kentin müttefik donanma unsurları ile abluka altına alınıp denetlenmesi ve karaya sevk edilen bir kısım kuvvetlerle de şehrin bazı mntıklarının denetlenmesi şeklinde başlamıştır. İstanbul'un işgali ister istemez Kocaeli mntikasında ve İzmit'te rahatsızlıklara sebebiyet vermiştir. Zira söz konusu işgalin etki alanının genişleme tehdidi söz konusudur. 20 Kasım 1918'de Yavuz Zırhlısı'nın İzmit'te İngiliz donanma unsurlarınca teslim alınması bu endişeleri arttıran hususlardan biri olmuştur. Meclis-i Mebusan'ın Misak-ı Milli'yi kabul ve ilanından sonra İtilaf Devletleri İstanbul'daki fiili durumu bir adım ileriye götürerek, 16 Mart 1920'de kenti ikinci defa ve resmen işgal etmişlerdir. Bu işgal başlangıçta padişaha ve devlet erkânına "geçici bir durum" olarak takdim edilse de her geçen gün işgalciler şehre ve resmî kurumlara yerleşerek nüfuz etmişlerdir. İtilaf Devletleri bu hamle ile işgalcilerle savaşmakta olan Kuva-yı Milliye müfrezelerini ve Kuva-yı Milliye'ye destek olan Türk halkını mücadeleden vazgeçirmeyi, yıldırılmayı ve korkutmayı hedeflemişlerdir. İstanbul'da gerçekleşen bu ikinci işgal hadisesi Kocaeli mntikasında endişe ve kaygıları gittikçe arttırmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: drcihat68@hotmail.com

Mütareke sonrası ülkenin değişik bölgelerinde gerçekleştirdiği işgallerle İtilaf Devletleri'nin uygulamaya koyduğu korku ve yıldırma planları ters tepmiş ve Türk milleti Milli Mücadele davasına daha sıkı bir şekilde sahip çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa riyasetindeki Heyet-i Temsiliye, 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgali karşısında kongrelerden aldığı yetkiyi kullanarak, ülke genelinde yeniden seçimler yapmak suretiyle Ankara'da Büyük Millet Meclisi'ni toplayıp yeni bir hükümet kurmuştur. Gerek Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kuruluşu ve gerekse Kuva-yı Milliye'nin Güney Cephesi'nde Fransızlara, Batı Cephesi'nde Yunan işgal kuvvetlerine karşı kazandığı başarılar millî davanın sahiplenildiğini göstermektedir. Bu tablo aynı zamanda Türk Milleti'nin kurtuluşa olan inanancını kuvvetlendirmekte ve azmini de arttırmaktadır.

İtilaf Devletleri bir yandan Osmanlı Devleti ile yapmayı planladıkları barış taslağını hazırlarken diğer yandan işgalleri meşrulaştıracak barış planlarının önündeki engelleri etkisizleştirmeye çalışmışlardır. Barış planının uygulanışı aşamasında taşeronluğu Yunanistan'a veren İtilaf Devletleri 1920 Haziran'ından itibaren Trakya'nın işgali ve Anadolu'da, İzmir ve Aydın bölgesi ile sınırlı olan Yunan işgal sahasının genişletilmesi kararını vermişlerdir. Yunan işgal sahasının Milne Hattı'nın doğusuna doğru genişletilmesi hususunda karar özellikle İngiltere'ye aittir. İngiltere, müttefiklerinin karşı çıkmasına rağmen Milli Müfrezelerin İzmir'e yönelik baskı ve taarruzlarını bahane ederek bu işgal iznini vermiştir.¹ Bu çerçevede Yunan işgal kuvvetleri Balıkesir-Bursa-İzmit hattını yani Marmara Denizi'nin Anadolu yakasını da işgale başlamıştır. İstanbul'daki İngiliz işgal kuvvetlerine bağlı birlikler ve özellikle İngiliz deniz unsurları Marmara kıyılarındaki kent ve kasabalara denizden topçu taarruzları icra ederek Yunan işgalini kolaylaştırma gayreti içerisinde olmuşlardır.² İngilizler, Mudanya ve İzmit'te olduğu gibi zaman zaman da bazı kasabaları bizzat işgal etmişlerdir. Yunanistan için tayin edilen bu yeni işgal sahasında Rum ve Ermeni nüfusun varlığı söz konusu işgali dramatik bir hale getirecektir. Zira Yunan işgal kuvvetleri tıpkı Batı Anadolu'da olduğu gibi bu mıntıkada da yerli Rum ve Ermenileri silahlandırıp onlardan çeteler teşkil etmek suretiyle bu mıntıkanın sahibi aslisi olan Müslüman ahaliye baskı ve zulmü reva göreceklerdir.

İtilaf Devletleri'nin özelde ise İngiltere'nin Yunan işgalini kolaylaştırma adına Marmara'da yaptığı işgallerin ilki Mudanya'da gerçekleşmiştir. İngilizler 17 Şubat 1919'da işgal etmiş oldukları Mudanya'ya 23 Haziran 1920'de üç savaş gemisi, üç torpido ve Fransızlara ait bir römorkörle ve uçakların sağladığı hava desteği ile 100 kişilik bir kuvvet çıkarmıştır. Bu kuvvetler halkı meydanda toplayarak Kuva-yı Milliye'ye destek olanların cezalandırılacağı tehdidinde bulunduktan sonra Gemlik istikametine yönelmişlerdir.³ Hatta Mudanya'daki İngiliz donanma komutanı Bursa valisine nota vererek işgale karşı çıkılmaması ihtarında bulunup aksi halde şehrin bombalanacağı tehdidinde bulunmuştur. Diğer yandan Yunan işgal kuvvetleri Haziran 1920 sonlarına doğru Balıkesir ve çevresindeki kaza ve kasabaların tamamına yakınına işgal etmiş ve Bursa istikametine doğru ilerlemiştir.

30 Haziran 1920'de Yunan işgal kuvvetleri komutanlığı, İstanbul'daki İngiliz karargâhından Bursa'nın işgali için izin talep etmiş ve İngilizler bu talebe başlangıçta temkinli yaklaşıyorlar da izin verilmiştir. Neticede 8 Temmuz 1920'de Bursa 20.000 mevcutlu bir Yunan kuvvetiyle işgal edilmiştir. Bursa'nın tahliyesi Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nce kararlaştırılmış ve Vali Hacim Muhittin Bey ile Tümen Komutanı Bekir Sami Beylere tebliğ edilmiş ve yaklaşık 2.500 mevcutlu Türk kuvveti şehri tahliye etmiştir.⁴

1 Aybars, Ergun; *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, İzmir 1984, s. 231

2 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, *Türk İstiklal Harbi-II*, 2. Kısım, Ankara 1965, s. 223

3 HTVD S. 14 VES:378.380.381, Apak, Rahmi; *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 196-197; Atatürk Mustafa Kemal, *Nutuk*, Cilt: II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1982, s. 461

4 Özalp, Kazım; *Milli Mücadele*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1971 s. 151; Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, *Türk İstiklal Harbi-II*, 2. Kısım, Ankara 1965, s. 222; ATATÜRK, s. 460.

İzmir'den sonra Bursa'nın da Yunan işgaline maruz kalması büyük bir infiale sebebiyet vermiştir. Türk halkını üzen bu işgal Büyük Millet Meclisi'nde tartışmalara konu olmuş ve mebuslar hem hükümeti, hem Vali Hacim Muhittin Bey'i ve hem de Tümen Komutanı Bekir Sami Bey'i tenkit etmişlerdir. Bursa'nın işgalinden duyulan üzüntü ve teessürün ifadesi olarak meclis kürsüsüne bir kara örtü serilmiş ve bu örtü şehrin kurtuluşuna kadar kürsüde kalmıştır.

Bursa'nın işgalini tamamlayan Yunan birlikleri, Bursa- İzmit arasındaki kaza ve kasabaları da işgale başlamışlardır. Bu çerçevede 11 Temmuz 1920'de 400 kişilik bir Yunan kuvveti Karamürsel'i işgal etmiş ancak bir gün sonra tekrar tahliye etmiştir.⁵ Ancak Yunan kuvvetleri Karamürsel'i 18 Haziran 1920'de ikinci defa ve 400 kişilik bir tabur ile işgal etmiş ve bu defa kasabada üç gün kalmışlardır.⁶ Daha sonra 6 Ağustosta tekrar işgal edilen Karamürsel 11 Ağustos 1920'de kurtarılmış ise de son kurtuluş tarihi olan 4 Temmuz 1921'e kadar birkaç defa el değiştirecektir.⁷

Bursa-İzmit hattında İngiliz-Yunan işgallerinin Mayıs 1919'dan itibaren yaşandığı bilinmektedir. Ancak bu işgaller Marmara Denizi kıyısındaki bazı yerleşim yerleri ile sınırlı olup işgaller de kısa süreli olmuştur. Örneğin İznik'in işgali 19 Mayıs 1919'da İzmir'in işgaliyle eş zamanlı olarak gerçekleştirilmişti. Bölgedeki kalıcı ve kapsamlı işgaller yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Haziran 1920'den sonra gerçekleşmiştir. 12 Haziran 1920'de Gölcük İngilizler tarafından işgal edilmiştir.⁸ Yine İngilizler 13 Temmuz 1920'de Gebze'yi işgal etmişlerdir.⁹ 27 Ağustos 1920'de İngilizler Kandıra'yı işgal etmişlerdir. Kandıra daha önce işgal edilmiş ve 15 Ağustos'ta geri alınmıştı. Bu Kandıra'nın üçüncü defa işgali olup nihai olarak kurtulduğu 21 Haziran 1921'e kadar biri İngiliz ve biri de Yunan olmak üzere iki işgal daha yaşayacaktır.¹⁰

Yunan işgal kuvvetleri 16 Temmuz 1920 itibariyle Anadolu'daki ileri harekâtı sonlandırdıklarını ilan etmişlerdir. Bu aslında harekâtın sonlandırılmasından daha çok Trakya'da yapmayı planladıkları işgal için Anadolu'da istihdam edilmiş olan kuvvetlerin bir kısmının Trakya'ya sevk edilebileceği düşüncesi ile kurgulanmış bir strateji değişikliğidir. Nitekim Yunan işgal kuvvetleri Trakya'da korktuğu gibi çok fazla zorlanmayınca Anadolu'daki askeri faaliyetlerine 1920 yılının Temmuz ayı sonlarında tekrar başlamıştır. Yunan işgal harekâtının İzmit ve çevresinde yeniden başladığını gösteren hadiselerden birisi 31 Temmuz 1920'de Derinceye asker çıkarmaları olmuştur. Diğer yandan 7 Ağustos 1921 'de Yunanlılar Yalova'yı işgal etmişler ve Ağustos'un 21'inde geri alınmakla birlikte kasaba birkaç defa el değiştirecektir.¹¹

Yunan işgal kuvvetlerinin Kocaeli mıntıkasındaki işgal teşebbüsleri süreklilik arz etmeye başlamış ve farklı kaza, kasaba ve köylere yönelik saldırılarda bulunmuşlardır. 21 Ağustos 1920'de Bahçecik Kasabası'nı işgale teşebbüs etmişlerse de geri püskürtülmüşlerdir.

Yunan işgal kuvvetleri Kocaeli mıntikasını işgal etikten sonra bu mıntıkadaki birliklerini takviye etmek üzere bölgeye yeni birlikler sevk etmeye başlamıştır. Bu bağlamda 16 Eylül 1920'den itibaren Bandırma'da bulunan tümeni İzmit'e taşımaya başlamıştır. "İzmir

5 Apak, s. 137.

6 Apak, s. 137.

7 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 43.

8 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 45.

9 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 10, 45.

10 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 45.

11 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 36.

Tümeni olarak adlandırılan Yunan birlikleri 25 Ekim 1921’de Karamürsel’i işgal etmiş bu işgal esnasında yaklaşık 500 kişilik bir Kuva-yı Milliye müfrezesi ile çarpışmış ve neticede kasabayı ele geçirmiştir. İşgal söz konusu olunca kasaba ahalisi evlerine kapanmıştır. Karamürsel’i İşgal eden Yunan kuvvetlerinin komutanı kasabada on beş yaşından büyük bütün erkekleri toplamış ve içlerinden her onuncu kişiyi ayırmak suretiyle belirlediği 13 kişiyi kurşuna dizdirmiştir. Ayrıca bu işgal kuvvetleri Karamürsel çevresinde birçok yakıp yıkma ve yağmadan sonra kasabayı terk etmişlerdir.¹²

İzmit, mütareke sonrası Marmara kıyılarında ilk işgal edilen yerlerdendi. 20 Kasım 1918’de Yavuz zırhlısı İzmit’te İngiliz donanma unsurlarınca teslim alınmıştı. Başlangıçta İngiliz birliklerince işgal edilen İzmit 27 Ekim 1920’de Yunan kuvvetlerince işgal edilmiştir. İzmit ve çevresini işgal eden İngiliz ve Yunan kuvvetleri hem bu işgallerini sağlamlaştırmak ve meşrulaştırmak ve hem de işgal karşıtı Kuva-yı Milliye teşkilatlanmasını engellemek için Büyük Millet Meclis Hükümeti aleyhine oluşan isyanları teşvik ve tahrik etmişlerdir. Başta Anzavur İsyanı olmak üzere Bolu, Hendek ve Düzce’de ortaya çıkan isyanların arkasında bu işgalci güçler yer almaktadır.¹³ Büyük Millet Meclisi Hükümeti aleyhine çıkarılan isyanlar meselesi bu bildirimizin içeriği ve hacmi dikkate alınarak detaylandırılmamıştır. Ancak isyanların netice itibarıyla amacına ulaşamadığı ve milletimizin sağduyusu sayesinde bu bozguncu hareketlerin akamete uğradığı ifade edilmelidir.

Mütareke Döneminde İzmit ve Havalisindeki Hadiselerin Yeni Adana Gazetesindeki Yansımaları

Yeni Adana Gazetesi’nde İzmit ve havalisi ile ilgili ilk haberlere 1920 yılının Ekim ayındaki nüshalarında rastlamaktayız. Gazete yayımladığı haberlerin büyük bir kısmını Anadolu Ajansı’ndan almıştır. Anadolu Ajansı kaynak gösterilen haberlerden ilki 9 Ekim 1920 tarihlidir. Bu haberin başlığı “İblisane Bir Küstahlık” olarak kaydedilmiştir. Haberde Bir Yunan müfrezesinin Adapazarı’nda ahaliye bazı tehdit ve aşağılayıcı muamelede bulduktan sonra İzmit istikametine çekildiği ve yaptıkları bu muameleyi de “zat-ı şahane” yani padişah namına yaptıklarını söylemek gibi bir şeytanlık ve küstahlık sergiledikleri ifade edilmiştir.¹⁴

16 Ekim 1920 tarihli nüshada okurlara müjdeli bir haber verilmiştir. Bu Sapanca ve Adapazarı’nın milli kuvvetlerce ele geçirilmesi haberidir. Bir müfrezemizin Sapanca’ya girdiği ifade edilirken Adapazarı’nın işgalden kurtarılışı şu ifadelerle takdim edilmiştir: “Adapazarı civarında cereyan eden muvaffakiyetli muharebe neticesinde kitaatımız kasabayı istirdat etmiştir. İzmit’ten gelen bir treni iğtinam eyledik. Sapanca ve Adapazarı ahalisi askerleri meserretkârane nümayişler ile istikbal eylediler.”¹⁵

Kasım 1920’de Yunan kuvvetlerinin Karamürsel’i işgal ettikten sonra Müslüman ahaliyi katlettikleri, evlerini ve mallarını yağma edip ayrıca yaktıkları hakkında belgeli bilgiler alındığı Anadolu Ajansına dayanılarak haber yapılmıştır.¹⁶ “Dâhili Haberler” başlığı altında Yunanlıların Bursa ve havalisinde ifa ve irtikâp eyledikleri mezalim ve cinayetlerin her türlü tasvirin ötesinde olduğu ifade edilmiştir. Bu haberde özellikle Yunanlıların Karamürsel’i işgal ettikten sonra ahali ve memurlardan bir kısmını Gemlik’e götürdükleri ve oradan da zorla kayıklara bindirerek meçhul bir yere götürüldükleri ifade edilmektedir. Bir süre sonra bu kişilerin bir kısmının naaşlarının deniz kıyısına vurduğu diğerlerinin de denize atıldıklarının anlaşıldığı belirtilmektedir.¹⁷

12 APAK, s. 138.

13 Esengin, Kenan; *Milli Mücadelede Ayaklanmalar*, Kamer Yayınları, İstanbul 1998, s. 93 vd.

14 Yeni Adana, 9 Teşrin-i Evvel 1920, s. 2.

15 Yeni Adana, 16 Teşrin-i Evvel 1920, s. 2.

16 Yeni Adana, 16 Teşrin-i Sani 1920, s. 2.

17 Yeni Adana, 16 Teşrin-i Sani 1920, s. 2.

Aralık 1920’de İzmit mıntıkasında işgal kuvvetleri ile milli kuvvetler arasında muharebe olmamıştır. Bu durum gazetenin cephelerdeki durum hakkında bilgi verdiği “Cephelerimizde” başlıklı haberlerine “İzmit mıntıkasında sükûnet vardır” ifadeleriyle yansımıştır.¹⁸ Ancak bu dönemde milli kuvvetlerin Yalova ve İznik çevresinde faaliyette olduğu görülmektedir. 16-17 Aralık 1920 gecesi bir müfrezemiz Yalova’ya baskın yapmıştır. Bu baskında düşmana büyük miktarda kayıp verdirilmiş, düşmanın makineli tüfeği tahrip edilirken bir miktar silah ve cephane ele geçirilmiştir. Bu harekât esnasında millî müfrezemiz Rum çetelerince pusuya düşürülmek istenmişse de bu teşebbüs kuvvetlerimizce bertaraf edilmiş ve çete imha edilmiştir.¹⁹ 28 Aralık 1920 tarihli nüshada Yunan kuvvetlerinin Yalova’nın güney- doğusunda Lale Dere’de ilerleyen müfrezelerimize taarruz ettiği ve bu taarruzun geri püskürtüldüğü yazılmaktadır. Aynı zamanda İznik Gölü güneyindeki Sölöz-i Müslim istikametinde ilerleyen bir müfrezemizin Narlıca’daki düşmanı geri çekilmeye mecbur ettiği ve neticede düşmanın erzak ve cephanelerini yakarak ve birçok kayıp verdikten sonra kaçtığı bilgisi yer almaktadır.²⁰

Aralık 1920 ve Ocak 1921’de Yunan işgal kuvvetlerinin Ankara’yı hedef alan genel taarruz hazırlıkları ve I. İnönü Muharebesi öncesi yaptığı taarruz nedeniyle faaliyetlerini Bursa-Eskişehir hattında yoğunlaştırmış olması nedeniyle Kocaeli ve Adapazarı mıntıkasında dikkate şayan bir faaliyetleri olmamıştır. Düşman dikkatini Bursa - Eskişehir hattına yöneltince bu aşamaya kadar İzmit ve çevresinde işgalcilerin yaptığı tahribat ve verdiği zararların telafisi ile meşgul olunmuştur. Bu çerçevede Hilal-i Ahmer Cemiyeti Karamürsel’e bir “İmdat Heyeti” göndermiş muhtaç olanlara yardım edilmiştir. “Karamürsel Belediyesi ve mahalle muhtarları, Karamürsel’de bulunan Hilal-i Ahmer imdat kuruluna bir dilekçe vererek, Yunan zulümleri nedeniyle aç, çıplak ve evsiz kalan halka yapılan yardımdan dolayı teşekkür ettiler. Bu yardımların devamı, özellikle İstanbul’a göçmek isteyenlerin özel vapurla nakledilmesi için kurum ilgililerinin kasabada kalmasını rica ettiler”²¹

Adapazarı ve Sapanca millî kuvvetlerin kontrolüne geçtikten sonra işgalcilerle olan mücadele Adapazarı - İzmit hattında sürdürülmüştür. Anadolu Ajansı tarafından basın kuruluşlarına bildirilen “resmi tebligata” göre 17 Ocak 1921 itibariyle Sakarya Nehri batısında ilerlemek isteyen bir düşman müfrezesi ile millî kuvvetlerimiz arasında hafif ve neticesiz çarpışmalar olmuştur.²² 21 Ocak 1921 itibariyle de Kandıra civarında ehemmiyetsiz çarpışmalar olmuştur.²³

I. İnönü Zaferi sonrasında cephede psikolojik üstünlüğü de ele geçiren millî kuvvetlerimiz Kocaeli mıntıkasında düşman işgalinde bulunan köy ve kasabaları işgalden kurtarmak için karşı taarruzlara başlamıştır. Bu çerçevede 24 Ocak 1921’de Yalova istikametine sevk edilen baskın kollarımız Yalova’nın beş kilometre güney doğusundaki Elmacık Köyü’nü geri almış ve bir miktar askerî eşya ele geçirilirken düşman on beş ölü ve yirmi beş yaralı vermiştir.²⁴ Kocaeli mıntıkasında Sakarya’nın batısında millî kuvvetlerimiz keşif faaliyeti yapmış Hoca Köyü civarında müfrezelerimizle çarpışan düşman kuvvetleri Kandıra istikametine çekilmiş ve çekilme esnasında Hoca Köyü ve etrafındaki diğer köyleri yakmışlardır.²⁵

18 Yeni Adana, 21 Kanun-ı Evvel 1920, s. 2.

19 Yeni Adana, 21 Kanun-ı Evvel 1920, s. 2.

20 Yeni Adana, 28 Kanun-ı Evvel 1920, s. 2.

21 Dâhiliye Nezareti Muhacirin Müdür-ü Umumisi, *Türkiye’de Yunan Fecayii – I*, İstanbul 1337, s. 15.

22 Yeni Adana, 22 Kanun-ı Sani 1921, s. 2.

23 Yeni Adana, 25 Kanun-ı Sani 1921, s. 1.

24 Yeni Adana, 25 Kanun-ı Sani 1921, s. 2.

25 Yeni Adana, 29 Kanun-ı Sani 1921, s. 2.

I. İnönü Muharebesi sonrasında İtilaf Devletleri Sevr Anlaşması'nda bir takım değişiklikler yaparak Büyük Millet Meclis Hükümeti'ni, meclisi ve Türk milletini Sevr çerçevesinde bir çözüme ikna etmek üzere Londra Konferansı'nı tertip etmiştir. Yunan işgal kuvvetlerinin bu diplomatik süreçte işgal ettikleri bölgelerde ahalinin Yunan idaresini talep ettiğine dair kamuoyu oluşturma gayreti içinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Yunanlılar İzmit ve çevresinde halkın kendilerinden memnun olduklarına dair cebren vesika toplamışlardır.²⁶

Londra Konferansı, İtilaf Devletleri açısından hezimetle sonuçlanmış ve siyasî tuzaklarla vatan bütünlüğümüzü bozma niyetleri akamete uğramıştır. Zira Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin temsilcileri bu konferansta barışa hazır olduklarını ancak imzalanacak barışın "Misak-ı Milli" çerçevesinde olması gerektiğini muhataplarına izah etmişlerdir. Sevr Anlaşması ekseninde bir barışa karşı olduklarını da göstermişlerdir. İtilaf Devletleri diplomatik kurnazlıklarla Ankara heyetini ikna edemeyince Mart 1921'de yine Yunanlılar marifetiyle yeniden taarruza geçmişlerdir. İşgalciler olası bir Yunan zaferi neticesinde Türk milletini Sevr planını kabule mecbur etme düşüncesindedirler. I. İnönü Zaferi sonrasında sessizliğe bürünen Yunan cephesi yeniden hareketlenmiştir. Bu hareketlilik sadece Bursa - Eskişehir hattında değil aynı zamanda İzmit - Adapazarı hattında ve Karamürsel, Yalova ve çevresinde de gözlemlenmiştir.

Mart 1921'in sonlarına doğru İzmit mıntikasındaki Yunan işgal kuvvetlerine bağlı piyade, topçu birlikleri ile emellerine alet ettikleri işbirlikçi Abazalardan müteşekkil süvarilerle Sakarya'nın doğusuna doğru ilerlemek istemişlerdir. Ancak bu teşebbüs kıtaatımızın mukabil taarruzları neticesinde başarısız olmuş ve düşman geri püskürtülmüştür.²⁷ 25 Mart 1921'de İngiliz İşgal kuvvetlerine bağlı olarak hareket eden Yunan kuvvetleri ve yerli Rumlardan oluşturulmuş çeteler Sapanca'yı yeniden işgal etmişlerdir. İşgalcilerin bu faaliyetleri nedeniyle Adapazarı mıntikasındaki müfrezelerimiz dağılmıştır.²⁸ Yunanlılar bu işgal esnasında Sapanca'da 325 ev, 170 dükkân, 17 değirmen yakmışlar ve 25 kişiyi şehit etmişler ve 55 kişiyi de esir almışlardır.²⁹

Nisan 1921 itibariyle Yunan işgal kuvvetleri ile Milli kuvvetlerimiz arasında İzmit - Adapazarı hattında ve Adapazarı - Bilecik, Adapazarı - İznik hattında önemli bir konumda olan Geyve Boğazı'nda önemli muharebeler olmuştur. Nisan ayının ilk günlerindeki "resmi tebliğ"e göre; Geyve'den hareket eden piyade, süvari ve topçudan oluşan bir düşman kuvveti Taraklar Köprüsü'nden şarka geçmek istemişse de millî kuvvetlerimizin direnişi sayesinde Sakarya'nın batısına çekilmeye mecbur edilmiştir. Geyve Boğazı'na ilerleyen bir başka düşman kuvveti geri püskürtülürken bir miktar otomatik tüfek ele geçirilmiştir.³⁰ Ayrıca Geyve Boğazı'nın kuzeyinde millî kuvvetlerimizin taarruzu neticesinde düşman yüz ölü bırakarak firar etmiştir. Bilecik mıntikasında Pazarcık'ın³¹ güneyinde taarruz eden düşman ile müfrezelerimiz arasında şiddetli muharebeler devam etmektedir.³² İnönü'de ikinci defa yenilen düşman kuvvetlerinden bir kısmı millî kuvvetlerimizin takibinden kaçarak Bilecik - Pazarcık hattına çekilmiştir. Yine Nisan 1921'in ilk günlerinde Kocaeli mıntikasında Sakarya hattında, İnciler ve Adapazarı civarında düşman'ın topçu taarruzları söz konusu olmuştur.³³

26 Yeni Adana, 15 Şubat 1921, s. 1.

27 Yeni Adana, 29 Mart 1921, s. 2.

28 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, *Türk İstiklal Harbi-II*, 3. Kısım, Ankara 1965, s. 327.

29 İ.Hakkı; Yunanlılarla İstiklal Harbi, Tabiye ve Sevkuiceş Nokta-i Nazarından Tetkik, Harbiye Mektebi Matbaası, 1931, s. 35.

30 Yeni Adana, 2 Nisan 1921, s. 1.

31 Bilecik'in Pazaryeri ilçesi.

32 Yeni Adana, 2 Nisan 1921, s. 1.

33 Yeni Adana, 5 Nisan 1921, s. 1.

9 Nisan 1921 tarihli nüshada “Zafer Haberleri” başlıklı habere göre 5 Nisan 1921’de Kocaeli mıntıkasında Sapanca civarında bulunan düşman mevzilerine millî kuvvetlerimizce baskın yapılmış ve birçok cephaneye ele geçirilmiştir.³⁴ 7 Nisan 1921 tarihli “Resmî Tebligat”a göre Geyve Boğazı kuzeyinde topçu muharebesi gerçekleşmiştir.³⁵ 8 Nisan 1921’de Kocaeli mıntıkasında Çuha Fabrikası³⁶ civarındaki Karatepe’ye taarruz eden düşman mukabil taarruz üzerine 30 maktulü terk ederek İzmit’e kadar ricat etmiştir. Adapazarı kuzeyinde, Sakarya’nın batısındaki Beylikkışla’ya gelen bir düşman kolu müfrezelerimizin ateşi neticesinde maktul verdirilerek geri püskürtülmüştür.³⁷ 9 Nisan’da da İzmit’in güneyinde Karaçalı mevkiindeki düşman siperleri müfrezelerimiz tarafından işgal edilerek düşman bir miktar maktulü terk ederek geri çekilmeye mecbur edilmiştir.³⁸ 9 Nisan 1921 de İngiliz kuvvetleri İzmit’i işgal etmişlerdir.³⁹ Böylelikle İzmit ve çevresinde mevcut olan Yunan işgal kuvvetleri ile İngiliz işgal kuvvetlerinin işbirliği ve dayanışması biraz daha güçlenecektir.

10 Nisan 1921’de İzmit’in güneyinde Yeniköy, Döngel, Devecik köylerindeki düşman kovulmuş ve Bağçecik Köyü’ndeki Yunan müfrezesi muhasara edilirken, külliyetli zayıat verdirilmiştir. Yeniköy’ün işgali esnasında düşman 20 ölüsünü terk etmiştir. Aynı zamanda İznik Gölü batısında Pazarköy⁴⁰ kuzeyindeki Çengili, Ortaköy köylerinde Müslüman ahaliye zulmeden düşman çeteleri Gemlik istikametine geri çekilmeye mecbur edilmiştir.⁴¹ 12 Nisan 1921’de 100 kişilik bir Yunan birliği ile çevre köylerden toplanmış Rum çeteler, Yalova’nın Kirazlık Köyü’nü basarak köy alanında topladıkları erkekleri dipçiklerle dövdüler. Evleri basıp yağmaladılar ve ateşe verdiler. Dağlara kaçamayan halkı Yalova’ya sevk ettiler. Kimilerini öldürdüler.⁴²

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa, 12 Nisan 1921’de Yunan işgal kuvvetlerinin Batı Cephesi genelinde yaptıkları zulümleri protesto eden ve “Âlem-i İnsaniyete” hitaben yazılmış beyannamesinin⁴³ zeylinde zulümlerle ilgili teferruatlı bilgilere yer verilmiştir. Bu beyanname zeylinde, Kocaeli mıntıkasında Mart 1921 sonlarında ve Nisan 1921’in başında işlenen zulümlerle ilgili şu bilgiler bulunmaktadır; “Düşman Kandıra civarında Hocaköyü’nü işgal ile ahaliye işkence yapmıştır. İzmit mıntıkasında asker sıfatıyla Rum ve Ermenilerden müteşekkil düşman efradı ahalinin malını soyarak arabalarla geriye kaçmışlardır. Düşman İzmit mıntıkasından firar ederken civar köyleri kâmilten yakmaktadır.”⁴⁴

Yunan işgal kuvvetleri hem İnönü’deki ikinci hezimetten ve hem de Adapazarı ve İzmit havalisinde millî kuvvetlerin etkili taarruzlarından dolayı savaşı kaybedeceklerini anlamışlardır. Bu durum işgalcilerin köyleri yakma, soygun yapma ve gayr-i insani ve gayr-i ahlaki tutumlar sergilemelerine neden olmuştur. Bu bağlamda Yunanlılar 13 Nisan’da Adapazarı ahalisinden on bin lira toplamışlar, birçok haneyi zorla soymuşlar ve Yunan zabıtları de Müslüman kadınlara tecavüz etmişlerdir.⁴⁵ Yeni Adana’nın 19 Nisan 1921 tarihli nüshasında “Yunan Cinayetleri” başlıklı haberde; “Adapazarı civarında bazı

34 Yeni Adana, 9 Nisan 1921, s. 1.

35 Yeni Adana, 9 Nisan 1921, s. 2.

36 1843 yılında Sultan Abdülmecit döneminde ordunun ihtiyacı için elbiselik kumaş üretmek üzere kurulmuş bir fabrikadır. Bakınız: Seyitdanlıoğlu, Mehmet; Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayi (1839-1876),Tarih Araştırmaları Dergisi, 28(46); 53-69 Ankara 2009.

37 Yeni Adana, 9 Nisan 1921, s. 2.

38 Yeni Adana, 12 Nisan 1921, s. 1.

39 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 45.

40 Bursa’nın Orhangazi İlçesi.

41 Yeni Adana, 12 Nisan 1921, s. 2.

42 Dâhiliye Nezareti Muhacirin Müdür-ü Umumisi, *Türkiye’de Yunan Fecayii – II*, İstanbul 1337, s. 93.

43 Atatürk’ün tamim telgraf ve bayannameleri?

44 Yeni Adana, 16 Nisan 1921, s. 2.

45 Yeni Adana, 19 Nisan 1921, s. 1.

köyler Yunanlılar tarafında yakılmış ve bilhassa Rum ve Ermeni çeteleri Müslüman ahaliye karşı pek feci vahşetler irtikâp etmişlerdir” ifadelerine yer verilmiştir. Aynı nüshada yer alan “Resmi Tebliğ” başlıklı haberde de İznik’in Yeniköy batısındaki Pazarköy ve sair Müslüman köylerin düşman tarafından tamamının yakıldığı ifade edilmektedir.⁴⁶ Yunanlılar 16 Nisan’da Pazarköy yeni ismiyle Orhangazi halkını Gemlik’e sevk etmişler, sevkiyat tamamlanınca evlerdeki eşyalar toplanmış askerler ve çeteler arasında paylaştırılmıştır. Binden fazla evin, üç büyük caminin, üç mektep, on iki medrese, iki hamam, bir ipek ve dört zeytinyağı fabrikasının bulunduğu kasaba ateşe verilerek yakılmış ve birçok insan öldürülmüştür.⁴⁷ Yunan işgal kuvvetlerinin ve Rum çetelerinin katliam ve soygunları ertesi gün de Pazarköy’ün Gedeli köyünde devam etmiştir.⁴⁸ Diğer yandan işgalciler Yalova civarındaki Müslüman köylerini ve Gemlik mıntıkasındaki köyler ile Barcın Köyü’nü yakmıştır.⁴⁹

Yunan işgal kuvvetlerinin bu zulümleri ve cinayetleri karşısında millî kuvvetlerimiz bir an evvel Kocaeli ve Adapazarı, Bursa mıntıklarında işgali sonlandırmak için gayretlerini arttırmışlardır. 17 Nisan 1921’de Geyve Boğazı’nda ve Taraklar Köprüsü’nde karşılıklı hafif topçu ve piyade muharebesi olmuştur.⁵⁰ Kocaeli mıntıkasında Sakarya Nehri boyunca keşif ve gözlemler meşgul düşman süvarilerine zayıat verdirilerek geri çekilmeye mecbur edilmiştir.⁵¹ Nisan’ın 25 ve 26’sı itibariyle Adapazarı civarında süvarilerimizin taarruzu neticesinde düşman süvarileri ölü ve yaralılar vermek suretiyle geri çekilmiş, Kocaeli mıntıkasında da Yeniköy’e taarruz eden düşman zayıatla geri çekilirken, Ballıkaya istikametinde ilerlemek isteyen bir düşman kuvveti de Sapanca istikametine kaçmıştır.⁵² 30 Nisan’da Adapazarı mıntıkasında Kaynarca, Yunan kuvvetlerince ikinci defa işgal edilmiştir.⁵³

Yalova’nın Çınarcık Köyüne gelen Yunan işgal kuvvetleri ile çevre köylerden toplanan ve silahlandırılan Rum çeteleri burada bulunan Müslümanlara ait yaklaşık yüz yirmi evi yakmışlardır. Yakılan evlerin sakinlerinin bir kısmını süngü, balta, kurşun ile ya da ateşe atarak öldürmüşlerdir. Yukarı Kocadere Köyü’nün Türk ahalisinden birçoğu öldürülmüş, kadınlara saldırılmış ve evler içlerinde yaşayan sakinleriyle birlikte yakılmıştır.⁵⁴

Kocaeli mıntıkasında zor durumda kalan düşmana yardım ve destek olmak üzere düşman donanmasına ait gemilerin ve torpidoların körfeze geldiği gözlemlenmiştir. Nisan ayının son günlerinde İzmit Körfezi’nde Değirmendere sahiline yanaşmak isteyen bir düşman torpidosu ile iki motoru müfrezelerimizin mukabil ateşiyle ricata mecbur edilmiştir.⁵⁵ 26 Nisan’da 500 kişilik bir Yunan kuvveti Kandıra’yı işgal ederek Kandıra ve köylerinde çeşitli zulüm ve yağma faaliyetlerinden sonra kasabayı terk etmişlerdir.⁵⁶

Adapazarı - Bilecik ve Adapazarı - İznik - Bursa hattında stratejik bir konumda olan Geyve Boğazında düşman kuvvetleriyle Millî kuvvetlerimiz arasında muharebeler 1921 yılının Mayıs ayı boyunca da aralıklarla devam etmiştir. 3 Mayıs tarihli “Resmi Tebliğ”e göre taraflar arasında makineli tüfek ateşi olmuştur.⁵⁷ 16 Mayıs gecesi Geyve Boğazı kuzeyinde millî müfrezelerimiz düşmanın sol cenahına baskın yapmış, neticede düşmanın

46 Yeni Adana, 19 Nisan 1921, s. 2.

47 Dâhiliye Nezareti Muhacirin Müdür-ü Umumisi, *Türkiye’de Yunan Fecayii – II*, İstanbul 1337, s. 26.

48 A. g. e, s. 38.

49 Yeni Adana, 26 Nisan 1921, s. 2.

50 Yeni Adana, 19 Nisan 1921, s. 1.

51 Yeni Adana, 19 Nisan 1921, s. 2.

52 Yeni Adana, 26 Nisan 1921, s. 2; Yeni Adana, 30 Nisan 1921, s. 1.

53 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 53.

54 Dâhiliye Nezareti Muhacirin Müdür-ü Umumisi, *Türkiye’de Yunan Fecayii – II*, İstanbul 1337, s. 86, 90.

55 Yeni Adana, 30 Nisan 1921, s. 1.

56 Dâhiliye Nezareti Muhacirin Müdür-ü Umumisi, *Türkiye’de Yunan Fecayii – II*, İstanbul 1337, s. 197.

57 Yeni Adana, 7 Mayıs 1921, s. 2.

savunma hattındaki tel örgüleri kısmen tahrip edilmiş, siperlere girilmiş ve düşmana zayıf verdirilerek bir miktar otomatik tüfek şarjörü ele geçirilmiştir.⁵⁸ 27 - 28 Mayıs'ta da Geyve Boğazı'nda hafif piyade muharebesi ve Geyve Boğazı, Akçay civarında keşif kolları arasında muharebe olmuştur.⁵⁹

Mayıs ayı içerisinde İzmit mıntıkasında işgalcilerle muharebelerin olduğu bir başka mevki de Bahçecik mıntıkasıdır. Bahçecik mıntıkasında 13, 14, 15 Mayıs günlerinde keşif kolları arasında muharebe olmuş, 16 Mayıs günü de Bahçecik ile Samanlı İskelesi arasında pusu kuran müfrezelerimiz düşmana bir hayli kayıp vermiştir.⁶⁰ 26 - 27 Mayıs'ta da Bahçecik'in doğusunda düşman tahkimatına yaklaşan müfrezelerimiz yaptığı taarruzla düşmana maktul verdirilmiştir.⁶¹

Kocaeli mıntıkasında düşman kuvvetleri 15 Mayıs itibariyle tarlada çalışan köylü kadınlara topçu taarruzu icra etmişlerdir.⁶² Bu saldırı düşmanın savaş ahlak ve etiğini dikkate almadıklarının yüzlerce delilinden biridir. Mayıs 1921 ortalarından itibaren millî kuvvetlerimizin Kocaeli mıntıkasında Sakarya'nın batısına rahatlıkla geçtiklerini görmekteyiz. Hatta müfrezelerimiz düşmanın ileri karakollarına taarruz ederek ya da baskın icra ederek kayıplar vermektedir.⁶³ 27 - 28 Mayıs'ta Sapanca Kasabası istikametinde ilerlemek isteyen bir düşman kuvveti de millî müfrezelerin topçu taarruzu ile dağıtılmıştır.⁶⁴

Milli müfrezelerimiz Adapazarı - İzmit hattında ve Geyve Boğazı'nda düşmanla muharebe ederken bazı müfrezelerimiz İzmit'in batısında sahile kadar ilerleme ve sahil kasabalarında bulunan düşman kuvvetlerini taciz edecek ve onlarla mücadele edecek konuma gelmiştir. Bu müfrezeler özellikle keşif kollarıdır. 3 Mayıs'ta Değirmendere mıntıkasında, keşif kollarımız düşman kafilesine taarruz ederek insan ve hayvan zayıfatı vermiştir.⁶⁵ Keşif kollarımızın Değirmendere mıntıkasında düşman müfrezeleri ile 27 - 28 Mayıs tarihlerinde de çarpışmaları söz konusudur.⁶⁶

Mayıs ayında düşmana karşı verilen mücadele Haziran ayında daha etkili bir şekilde sürdürülmüştür. Haziran ayında da mücadelenin önemli mevkielelerinden birisi Geyve Boğazı'dır. Bu mevki de 4 Haziran'da düşmanla hafif piyade muharebesi olmuş ve 4 Haziranda da tahkimatla meşgul olan düşmana topçu taarruzu yapılarak dağıtılmışlardır.⁶⁷ 12, 13, 18, 20 Haziran günlerinde yine Geyve Boğazı'nda karşılıklı piyade ve makineli tüfek müfrezeleri arasında çatışma olmuştur.⁶⁸

Kocaeli mıntıkasında Haziran ayında şiddetli muharebelerin olduğu bir başka mevki Bahçecik'tir. Bahçecik İzmit'in güneyinde yer alan ve şehre oldukça yakın olan bir köydür. Milli müfrezelerin bu mevkie kadar sızmış olması İzmit'in işgalden kurtuluşunun önemli bir işaretidir. Bu mevki de 12, 13, 14 Haziran'da keşif kolu muharebesi olmuştur.⁶⁹ 19 Haziran'da fasılalarla piyade ve topçu muharebesi olurken 21 Haziran'da asker ve çetelerden oluşan bir düşman kuvveti torpido ateşi himayesinde Tatar İhsaniye istikametine ilerlemek istemişse de yirmi nefer kayıp vererek geri çekilmek zorunda kalmıştır.⁷⁰ 22 Haziran'da da Samanlı İskelesi mıntıkasında bir müfrezemizin taarruzu ile düşman ölülelerini terk ederek

58 Yeni Adana, 19 Mayıs 1921, s. 1

59 Yeni Adana, 29 Mayıs 1921, s. 1; Yeni Adana, 30 Mayıs 1921, s. 1.

60 Yeni Adana, 15 Mayıs 1921, s. 1; Yeni Adana, 16 Mayıs 1921, s. 1; Yeni Adana, 17 Mayıs 1921, s. 1.

61 Yeni Adana, 28 Mayıs 1921, s. 1.

62 Yeni Adana, 16 Mayıs 1921, s. 1.

63 Yeni Adana, 17 Mayıs 1921, s. 1.

64 Yeni Adana, 29 Mayıs 1921, s. 1.

65 Yeni Adana, 7 Mayıs 1921, s. 1.

66 Yeni Adana, 28 Mayıs 1921, s. 1; Yeni Adana, 30 Mayıs 1921, s. 1.

67 Yeni Adana, 3 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 5 Haziran 1921, s. 1.

68 Yeni Adana, 13 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 14 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 19 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 21 Haziran 1921, s. 1.

69 Yeni Adana, 13 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 14 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 15 Haziran 1921, s. 1.

70 Yeni Adana, 20 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 22 Haziran 1921, s. 1.

fırara mecbur kalmış ve bir miktar silah ele geçirilmiştir.⁷¹

Millî müfrezelerin İzmit, Karamürsel ve Yalova merkezlerine kadar yaklaşmış olması işgal kuvvetlerini donanma gücünü kullanmaya sevk etmiştir. Bir bakıma Marmara sahilinde bulunan kuvvetlerini himaye etmek için gemilerden millî müfrezelerin mevzilerine taarruz etmeye başlamışlardır. Yeni Adana'da yayınlanan "Resmi Tebliğ"lere göre topla teçhiz edilmiş düşman gemilerinin 13 Haziran'da Hasır İskeleye'ne ve 18 Haziran'da da Kaşıklı İskeleye ve Tatar İhsaniye Köyü'ne taarruz ettiği tespit edilmiştir.⁷² Bir düşman torpidosu da 20 - 21 Haziran'da Yalova'nın doğusunda bulunan Topçu ve Çatalburun İskelelerini bombardımana tabi tutmuştur.⁷³ 15 Haziran'da Sicin İskeleye'ne baskın yapan bir müfrezemiz düşmana telefata verdirmiştir. Muharebe esnasında düşmanın kara ve denizden açtığı ateşle iskeledeki sallar kısmen tahrip olmuştur. Diğer yandan bir Yunan torpidosu da Karamürsel'in doğu sahiline ateş etmiş ve bu saldırıda iki haneye mermi isabet etmiş olmasına rağmen herhangi bir zayıf olmamıştır.⁷⁴

Adapazarı mıntıkasında da millî müfrezelerimiz işgal kuvvetlerine karşı Haziran ayı içerisinde etkili taarruzlar yapmışlardır. 20, 21 Haziran'da Adapazarı'nın kuzeyinde bulunan düşman kuvvetleri Ferizli ve Damlık köylerini yakarak Adapazarı'na doğru çekilmeye başlamışlardır. Düşmanı takip eden müfrezelerimiz Söğütlüköyü'nü işgal ederek Karamangöl istikametine ilerlemiştir. Bir diğer müfrezemiz de Adapazarı'nın kuzeyindeki Tepetarla Köyü'ne ilerleyerek düşman siperlerini ele geçirmiştir.⁷⁵

21 Haziran gecesi Sakarya Nehri'ni muhtelif noktalardan geçen millî müfrezelerimiz düşmanla giriştiği şiddetli muharebeler neticesinde Adapazarı'nı işgalden kurtarmıştır. Sapanca Gölü'nün kuzeyindeki Serdivan sırtlarındaki düşman siperlerini ele geçirmişlerdir. Sakarya'nın işgalden kurtuluşu neticesinde İzmit istikametine çekilmekte olan düşman birlikleri müfrezelerimiz tarafından takip edilirken Sapanca da işgalden kurtarılmıştır.⁷⁶ Bu harekât esnasında Sapanca ile birlikte işgalden kurtarılan bir başka kasaba da Kandıra'dır.

Adapazarı ve Sapanca'yı işgalden kurtaran müfrezelerimiz bütün gücüyle İzmit'e çekilmekte olan düşmanı takip etmekte ve İzmit'i kurtarmak için fasılasız bir şekilde çabalamaktadır. 25 Haziran 1921 tarihi itibarıyla müfrezelerimiz İzmit'e oldukça yaklaşmıştır. Düşman birliklerini takip eden müfrezelerimiz İzmit'e bir buçuk saat mesafede ve şehrin güney doğusunda bulunan Arslanbey ve Çuha Fabrikası'nı ele geçirmiş ve muharebelerde düşmana külliyetli zayıf verdirmiştir.⁷⁷ Bu aşamada İzmit, doğu ve güney istikametinden kuşatılmış ve düşmanla şiddetli muharebeler vuku bulmuştur. Bahçecik mıntıkasında yapılan muharebelere düşman savaş gemilerinden topçu taarruzu ile iştirak etmiştir.⁷⁸ 26, 27 ve 28 Haziran'da İzmit mıntıkasında düşmanla karşılıklı topçu ve piyade muharebesi söz konusu olmuştur.⁷⁹ 27 Haziran itibarıyla Yunanlılar İzmit'i gemilerle boşaltmaya başlamışlardır.⁸⁰ Bu etkili taarruzlar 28 Haziran'da neticesini vermiş ve millî müfrezelerimiz İzmit'i işgalden kurtarmıştır.⁸¹ İzmit'in işgalden kurtarılmasını

71 Yeni Adana, 23 Haziran 1921, s. 1.

72 Yeni Adana, 23 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 19 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 21 Haziran 1921, s. 1.

73 Yeni Adana, 22 Haziran 1921, s. 1.

74 Yeni Adana, 16 Haziran 1921, s. 1.

75 Yeni Adana, 23 Haziran 1921, s. 1.

76 Yeni Adana, 23 Haziran 1921, s. 1; Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Türk İstiklal Harbi-II, 4. Kısım, Ankara 1974, s. 130.

77 Yeni Adana, 25 Haziran 1921, s. 1.

78 Yeni Adana, 26 Haziran 1921, s. 1.

79 Yeni Adana, 28 Haziran 1921, s. 1.

80 Yeni Adana, 23 Haziran 1921, s. 1; Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Türk İstiklal Harbi-II, 4. Kısım, Ankara 1974, s. 138.

81 Yeni Adana, 29 Haziran 1921, s. 1; Yeni Adana, 23 Haziran 1921, s. 1; Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Türk İstiklal Harbi-II, 4. Kısım, Ankara 1974, s. 138; İ.Hakkı, Yunanlılarla İstiklal Harbi, Tabiye ve Sevkulceys Nokta-i Nazarından Tetkik, Harbiye Mektebi Matbaası, 1931, s. 49.

takiben Mürettep Kolordu'da Gölcük'e girmiştir.⁸²

Yeni Adana Gazetesi İzmit'in işgalden kurtarıldığı haberini henüz resmi tebliğ yayınlanmadan önce Adana Mebusu Zamir Bey'den⁸³ aldığı bir telgrafla öğrenmiş ve 29 Haziran 1921 nüshasında Zamir Bey'i kaynak göstererek yayınlamıştır.⁸⁴ 30 Haziran 1921 tarihli nüshada İzmit'in işgalden kurtuluşu ile ilgili tafsilatlı bilgilere yer vermiştir. Bu sayıda Anadolu Ajansı referanslı "Tebliğ-i Resmî"de İzmit'in işgalden kurtuluşu şu şekilde haber yapılmıştır;

"Tebliğ-i Resmî

Birçok Cephane ve Erzak İğtinam Olunmuştur. Canavarlar Şehri Terk Etmeden Üç Yüz Kardeşimizi Şehit Etmişlerdir. Müslüman Dükkânları Yakılmıştır.

Garp Cephesi; 28. 6. 37 Sabahı İzmit kıtaatımız tarafından işgal edilmiş ve birçok cephaneye ve hayvanat iğtinam edilmiştir. Düşmanın mevki muhtelifeden topladığı ahaliye ait mevaşinin mühim bir kısmı istirdat olarak sahiplerine iade edilmektedir. Düşman İzmit'ten çekilmezden evvel 300 Müslüman şehit etmiş ve Sultan Camii etrafındaki dükkânları yakmıştır. Düşmanın bir süvari kolu İznik Gölü şimal istikametine ilerlemek teşebbüsünde bulunmuş ise de kıtaatımız müessir ateşiyle tard edilmiştir."⁸⁵

Yeni Adana'nın 30 Haziran 1921 tarihli nüshasında "İzmit'in İstirdadının Tafsilatı" başlıklı bir habere de yer verilmiştir. Bu habere göre sekiz günlük bir muharebe neticesinde İzmit işgalden kurtarılmıştır. Kahraman kıtaatımız "bir seneyi mütecaviz bir zamandan beri düşman tazyik ve vahşeti altında ölüm ıstırapları çeken din ve kan kardeşlerimizi tahlis etmişlerdir."⁸⁶ Söz konusu haberde, 20 Haziran'da Sakarya Nehri'nin doğusundaki millî müfrezelerin nehri geçerek başlattıkları umumî taarruz ve bu çerçevede Adapazarı ve Sapanca'nın kurtuluşu ile başlayan ve 28 Haziran'da İzmit'in işgalden kurtarılmasıyla neticelenen harekâtın tafsilatına yer verilmiştir.

İzmit'in işgalden kurtarılması üzerine Karamürsel, Geyve, Adapazarı, Sapanca ve İzmit'te kutlama merasimleri yapılmış ve ordumuzun muzafferiyeti için dualar edilmiştir.⁸⁷ İzmit'in işgalden kurtuluşu Düzce'de de kutlanmıştır. Düzce'deki kutlamalarla ilgili olarak Yeni Adana'nın 118. Sayısında "Düzce'de İzmit Zaferi Üzerine Tezahürat" başlıklı bir habere yer verilmiştir. Bu habere göre Düzce kutlamalar dolayısı ile tarihi günlerden birini yaşamıştır. "İzmit'in kahraman ordumuz tarafından işgalini haber alan halk dükkânlarını kapayarak "Hükümet Konağı" önünde içtima eylemiştir. Ulema ve eşraf, ayan ve tüccar ve esnaf ve mektep talebe ve talibesi ellerinde bayraklar olduğu halde içtima etmiş ve merasim-i fevkalade ile ordumuzun zaferi teyit edilmiştir. Geceleyin de fener alayı tertip olunmuştur"⁸⁸ İzmit'in işgalden kurtarılması ile ilgili kutlamalar Isparta, Zile ve Keskin'de de olmuştur.⁸⁹

İzmit'in İşgalden kurtarılmasının önemli siyasî ve askerî neticeleri olmuştur. Özellikle bu aşamaya kadar İstanbul - Ankara arasında İnebolu üzerinden sağlanan bağlantı için yeni ve daha kısa bir yol açılmıştır. Ayrıca İstanbul'un Türk ahali de millî kuvvetlerin İstanbul'a geleceği umuduna kapılmaya başlamışlardır.⁹⁰

82 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 45.

83 TBMM'nin I.Dönem Adana Mebusu Damar Arıkoğlu.

84 Yeni Adana, 29 Haziran 1921, s. 1.

85 Yeni Adana, 30 Haziran 1921, Sayı: 117, s. 2.

86 Yeni Adana, 30 Haziran 1921, Sayı: 117, s. 2.

87 Yeni Adana, 30 Haziran 1921, Sayı: 117, s. 2.

88 Yeni Adana, 30 Haziran 1921, Sayı: 118, s.

89 Sarıhan Zeki; Kurtuluş Savaşı Günlüğü- III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995, s. 588.

90 Sarıhan, a. g. e, s. 587.

İzmit millî müfrezelerimiz tarafından kuşatılmadan evvel şehirde yaşayan Rumlarla Ermeniler İstanbul'dan gönderilen Yunan vapurlarıyla İstanbul'a nakledilmişlerdir. Hatta bu gidenler arasında Yunan ordusuna yardımda bulunan bazı hainlerin de bulunduğu bilgisine yer verilmiştir.⁹¹

İzmit mıntıkasında Yunan işgal kuvvetlerinin uğradığı hezimet Avrupa kamuoyunda da gündem oluşturmuştur. Örneğin İngiltere parlamentosunun Avam Kamarası'nda da gündeme getirilmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı İzmit muharebeleri hakkında sorulan bir soruya verdiği cevapta şehrin Türk kıtaatı tarafından ele geçirildiğini Ermeni ve Rum ahalinin İstanbul'a nakledildiğini ve dolayısı ile Türkler tarafından gayri Müslimlere yönelik bir kıtal vuku bulmadığını ifade etmiştir.⁹² Fransız kamuoyunun önemli kaynaklarından Eyfel Telsizi İzmit ve Karamürsel muharebelerinde Yunanlıların ölü ve yaralılarının bin kişi bulabileceği bilgisini paylaşmıştır.⁹³ Diğer yandan Fransız Enformasyon Gazetesi Gemlik ve Yalova cihetlerinde Yunan işgal kuvvetlerinin ve Rum çetelerinin yaptığı katliam ve cinayetleri haber yapmıştır.⁹⁴ Fransızlar tarafından İstanbul'da Beyoğlu'nda yayınlanan Roy Gazetesi de İzmit muharebelerine iştirak eden ve daha sonra İstanbul'a gelen bir Yunan zabitanın verdiği bilgiler doğrultusunda İzmit mıntıkasındaki on birinci Yunan fırkasının muharebeyi neden kaybettiği hakkında haber yayınlamıştır. Buna göre, Yunan kıtaatı ihtiyat tedbirlerini iyi uygulamamış, muharebeler başladığında komuta kademesindeki subaylar vazifeleri başında bulunmamıştır. Yunan süvari alayı at üzerinde harp etmek yerine piyadeler gibi yerde muharebe etmiş, muharebe sahasına getirilen Yunan kıtaatı acemi erlerden oluşturulmuş ve bunların sıcak muharebe esnasında gösterdikleri telaş umumî bir paniğe sebebiyet vermiş, Yunan topçuları da isabetli atışlar yapamamıştır. Bu haberde ayrıca Yunan birliklerinin istihbaratının da yetersiz olduğu ifade edilmiştir.⁹⁵

Yeni Adana Gazetesi 3 Temmuz 1921 tarihli nüshasında Yunan işgal kuvvetlerinin İzmit muhasara edildiği vakit şehrin Müslüman ahalisine yaptığı zulmü "İzmit'te Yapılan Vahşetler" başlığı altında haber yapmıştır. Bu haber içeriği şu şekildedir; "İstihbarat-ı mevsukamıza nazaran kıtaatımızın İzmit'e taarruzu üzerine Yunan kumandanlığı bilumum dükkânların sed edilmesini ve kimsenin dışarıya çıkmamasını emir eylemiş. Ertesi gün herkesin iş ve gücüyle meşgul olabileceği ve dükkânların açılması lüzumunu ilan eylemiştir. Sabahleyin dükkânlarını açmak üzere evlerinden çıkan halkı köşe başlarında pusu kurmuş olan Yunan çetelerinin ateşiyle karşılaşmıştır. Yunanlılar Müslüman mahallelerindeki evlerden bir kısmını ateşe vermişlerdir. Şehit edilen Müslümanların miktarı yüzlere balığ olmuştur."⁹⁶ Bu haberde ayrıca Yunanlıların Marmara adalarındaki Müslüman ahaliyi katliama tabi tuttuğu, İstanbul Hükümeti'nin müracaatı üzerine oralarda İtilaf Devletleri yetkililerinden oluşacak bir tahkik heyetinin görevlendirileceğine dair bir karar alındığı da ifade edilmiştir. 13 Temmuz 1921 tarihli nüshada Yunan vahşetini mahallinde tahkik etmek üzere İzmit'e gelen bir heyetin yapılan vahşet ve cinayetleri tespit ettiği ve yaralılarla maktullerin fotoğraflarını aldığı ifade edilmektedir.⁹⁷

Yunan işgal kuvvetleri İzmit ve havalisinin kurtuluşu aşamasında ve öncesinde işgali altındaki Marmara havzasında Müslüman ahaliye karşı büyük vahşetler ve cinayetler tertip etmiştir. Yeni Adana Gazetesi Anadolu Ajansı'ndan aldığı bilgiler doğrultusunda bu vahşetleri gündeme taşıyarak okurları ile paylaşmıştır. 16 Haziran 1921 tarihli nüshada Marmara havzasında Yunan Vahşetleri başlıklı bir habere yer verilmiştir. Bu

91 Yeni Adana, 3 Temmuz 1921, s. 2.

92 Yeni Adana, 9 Temmuz 1921, s. 2.

93 Yeni Adana, 13 Temmuz 1921, s. 2.

94 Yeni Adana, 20 Temmuz 1921, s. 2.

95 Yeni Adana, 9 Temmuz 1921, s. 1.

96 Yeni Adana, 3 Temmuz 1921, s. 2.

97 Yeni Adana, 13 Temmuz 1921, s. 2.

haberde Yunanlıların bu havzada yüz bin Müslüman'ı yakarak imha ettiği ifade edilirken “Yunanlıların zulmünü hilkat görmemiştir” denilmiştir. Haberin içeriğinde Marmara havzasına tahkikat için gönderilen ve İstanbul'a dönen heyetin verdiği bilgiler doğrultusunda Marmara Havzasında Yunan işgal kuvvetlerinin ve Rum çetelerinin Müslüman ahaliye büyük bir zulüm ve katliam icra eyledikleri, insanları diri diri yaktıkları ve yakılan evlerde yapılan incelemelerde insan küllerine rastlandığı belirtilmektedir.⁹⁸ Yunan zulmünden ve katliamdan kurtulan Marmara havalisinin Müslüman ahalisinden olan ve bir kısmı yaralı bir kısmı da hasta olan bin yedi yüz elli muhacir İstanbul'a gitmiştir. Muhacirlerden hasta ve yaralıların bir kısmı tedavi için Tıp Fakültesi Hastanesi'ne sevk edilmişlerdir.⁹⁹

Marmara havzasında Yunan vahşet ve zulümleri hakkında tahkikat yapmak için Uluslararası Kızılhaç Örgütü temsilcisi Mr. Maurice Gehri Gemlik'e gelerek incelemelere başlamıştır. Diğer yandan bir İngiliz general başkanlığında İngiliz, Fransız, İtalyan ve Türk temsilcilerden teşekkül eden bir başka heyet de Gemlik'e gelmiştir. Bu heyet 12 Mayıs 1921'de Gemlik'e gelmiş ve Gemlik'ten itibaren bütün Marmara havzasını dolaşarak tahkikat yapmıştır.¹⁰⁰ Gerek Kızılhaç temsilcisi ve gerekse İtilaf Devletleri temsilcilerinden oluşan tahkikat heyetleri 21 Haziran'da Yalova ve çevresinde incelemeler yapmış ve hatta Yunan zulümlerini fotoğraflamak suretiyle belgelemişlerdir.¹⁰¹

İzmit'in işgalden kurtuluşundan sonra müfrezelerimiz İzmit'in kuzeyinden İstanbul istikametine ve güney ve batısından itibaren de İznik – Gemlik hattında ve Yalova istikametinde düşmanı takibe devam etmişlerdir. Özellikle Bahçecik ve Samanlı İskelesi'nde kısmen vapurla ve kısmen karadan batı istikametinde çekilen düşman kuvvetleri kıtaatımız tarafından takip edilmiştir. Bu arada Boyacı Köyü düşman tarafından yakılmıştır. Geri çekilmekte olan bu düşman kuvvetleriyle Değirmendere civarında bir muharebe vaki olmuş ve düşmana külliyetli zayıat verdirilmiştir.¹⁰² İznik Gölü'nün kuzeyinde bulunan Kurtköy civarında düşman müfrezeleri ile ileri harekâta bulunan müfrezelerimiz arasında bir çarpışma zuhur etmiş ve neticede düşman ricat etmek zorunda kalmıştır.¹⁰³ Temmuz'un ilk günlerinde Karamürsel ile İznik Gölü arasında Karapınar - Boyalıca hattında bulunan düşman birlikleri ile keşif kollarımız temas ve muharebe etmişlerdir.¹⁰⁴

4 Temmuz 1921'de Kocaeli Müfrezesi geri çekilmekte olan Yunan işgal kuvvetlerinin ve Rum çetelerin boşalttığı Karamürsel'e girmiştir.¹⁰⁵ Anadolu Ajansı'ndan 4 Temmuz 1921 tarihinde alınan malumata göre; Yunan işgal kuvvetlerinin zulüm ve katliamı İzmit ile sınırlı değildir. Bu gayri insani tutum Karamürsel'de de sergilenmiştir. Yunanlılar Karamürsel'i tamamen yakmışlardır. Ahaliye yardım maksadıyla bir Hilal-i Ahmer vapuru ve heyeti Karamürsel'e gitmiştir. Bu Hilal-i Ahmer Heyeti, Yunanlıların Karamürsel'de Müslüman kadınlara yönelik vahşice tutumlar sergilediklerini ve kadınların kemikleri kırılıncaya kadar dövüldüğünü öğrenmişlerdir. Bu vahşi tutumlar dolayısı ile Karamürsel ahali kendilerini korumak için kasaba ve köyleri terk ederek dağlara çekilmişlerdir. Karamürsel'de bulunan Fransız tahkik heyeti terk edilmiş bir yaralı Yunan askerinin ifadesine müracaat etmiş ve bu asker bütün köyleri yaktıklarını ve komutanlarının verdiği emre binaen Çanakkale'ye kadar bütün Müslüman köylerini yakacaklarını söylemiştir. Ayrıca Hilal-i Ahmer memurları Yunanlıların Yalova'ya doğru gittiklerini ve oradan Armutlu'ya giderek o havalideki bütün

98 Yeni Adana, 16 Haziran 1921, s. 2.

99 Yeni Adana, 26 Haziran 1921, s. 2.

100 SARIHAN, a. g. e, s. 528.

101 SARIHAN, a. g. e, s. 539.

102 Yeni Adana, 30 Haziran 1921, Sayı: 118, s.

103 Yeni Adana, 3 Temmuz 1921, s. 1.

104 Yeni Adana, 5 Temmuz 1921, s. 1.

105 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 36; Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Türk İstiklal Harbi-II, 4. Kısım, Ankara 1974, s. 163.

Müslüman köylerini yaktıktan sonra Bursa Cephesi'ne gideceklerini Yunan askerinden işitmişlerdir.¹⁰⁶

Yunan işgal kuvvetleri İzmit, Karamürsel ve Yalova mıntkasından çekilirken sahildeki güzel köy ve kasabaları tamamen tahrip etmiştir. Milli kuvvetler 19 Temmuz'da Yalova'ya girmişlerdir.¹⁰⁷ Anadolu Ajansı'ndan alınan 12 Temmuz 1921 tarihli bilgiye göre Yunanlılar Değirmendere ve Marmara Ereğlisi'ni tamamen tahrip etmiştir. Tahribat dolayısı ile bu kasabalar yaşanamayacak hale gelmiştir. Karamürsel'de sağlam bir ev dahi bırakılmamıştır. Karamürsel'in yerinde bir harabe kalmıştır.¹⁰⁸ Karamürsel ve havalisinde yardıma muhtaç bir halde dağlara firar eden ahalinin miktarı otuz binden fazladır. Hilal-i Ahmer bu ahaliye yardım etmek için bir "İmdad-ı Sıhhi Heyeti" ile un, ekmek, çadır ve ilaç gönderme hazırlıklarına da başlamıştır.¹⁰⁹

Tebliğimiz İzmit ve çevresinin işgalinden kurtuluşuna kadar ki dönemi ihtiva etmektedir. Değerlendirmelerimizde esas aldığımız Yeni Adana Gazetesi'nin nüshaları da Ağustos 1920'den 1921 Ağustos'una kadarki zaman dilimi içerisinde yayınlanmış nüshalardır. İzmit, Karamürsel, Yalova ve çevresi 1921 Temmuz itibariyle işgalden kurtulmuş olsa da İşgalci Yunan kuvvetlerinin İznik – Gemlik – Bursa- Balıkesir hattındaki varlığı Büyük Taarruza kadar devam edecektir. Marmara Bölgesi'nin nihai olarak işgalden kurtuluşu Büyük Taarruz sonrasında mümkün olacaktır.

Sonuç

İzmit ve havalisi giriş bölümünde de ifade ettiğimiz üzere İstanbul ile Anadolu arasında önemli bir geçiş noktasıdır. Doğu Marmara sahilinde tarihi süreçte mühim bir liman kentidir. Dolayısı ile hem kara ve hem de deniden Anadolu'ya açılan bir kapıdır. Sadece İstanbul Anadolu ekseninde değil aynı zamanda Avrupa'dan Anadolu'ya geçişte jeopolitik açıdan mühim bir konumdadır. Bu ehemmiyeti dolayısı ile Mütarekeden hemen sonra İtilaf Devletleri İzmit şehri ile beraber İzmit çevresinde ve Marmara sahilinde bulunan yerleşim yerlerini birer birer işgal etmişlerdir.

İzmit ve çevresinde gerçekleşen işgaller İngiliz ve Yunan kuvvetleri marifetiyle gerçekleştirilmiştir. İşgalci güçler işgal ettikleri sahil kasabalarını uzun süreli olarak ellerinde tutmamışlardır. Yalova ve Karamürsel örneklerinde görüldüğü üzere bir müddet işgal edip sonra boşaltmışlar ama gerek gördüklerinde tekrar gelerek bu kasabaları yeniden işgal etmişlerdir. Farklı zamanlarda defalarca gerçekleşen bu işgaller İzmit ve havalisindeki kasabalarda tahribatın fazla olmasına ve işgalcilerin Müslüman ahaliye yaptıkları zulüm baskı katliam ve soygunların boyutlarının da fazla olmasına sebebiyet vermiştir.

İşgalci İngiliz ve Yunan kuvvetlerinin Kocaeli mıntkasında Sakarya, Yalova ve Bursa havalisinde yaşayan gayrimüslimleri ve özellikle Rum ve Ermenileri de silahlandırarak bunlardan oluşturdukları çetelerle Müslüman ahali üzerine saldırtıp zulümleri baskıları ileri derecelere ve gayri insani boyutlara taşımışlardır. Bildiriye konu teşkil eden haberlere nazaran bu baskıların esas amacı bölgenin sahib-i aslisi olan Müslüman ahaliyi başka bölgelere göçe zorlamak ve bu bölgenin nüfus yapısını Gayrimüslimler lehine değiştirmek olmuştur. Bu çerçevede birçok Müslüman ahali de ya İstanbul'a ya da Anadolu'nu içlerine doğru göç etmek zorunda kalmışlardır.

106 Yeni Adana, 6 Temmuz 1921, s. 1.

107 Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977, s. 36.

108 Yeni Adana, 13 Temmuz 1921, s. 2.

109 Yeni Adana, 7 Temmuz 1921, s. 2.

İnönü Muharebeleri sonrasında işgal kuvvetleri Anadolu'da tutunamayacaklarını anlayınca Müslüman ahali ve Müslüman köy ve kasabaları üzerindeki baskılarını şiddetlendirmişlerdir. Bu aşamada çekilmek zorunda kaldıklarını anlayınca katliamlara tecavüz ve cinayetlere yeltenmişlerdir. Burada işgalcilerin yeni taktiği soygun yaparak Müslüman ahalinin elindeki taşınabilir bütün değerli malları gasp etmek olmuştur. Böylelikle işgal ettikleri bu mıntikanın zenginliklerini ülkelerine götürme gayretine girmişlerdir. Bu uygulama işgalcilerin ne denli aç gözlü olduklarını da göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca işgalciler işgal sürecince uluslar arası hukuka ve savaş ahlak ve etiğine de aykırı hareket ederek silahsız masum insanlara saldırmak suretiyle vahşetler sergilemişlerdir. Tarlada çalışan silahsız masum kadınlara topçu taarruzu yapmış olmaları bunu açıkça göstermektedir.

İşgalci Yunan ve İngiliz kuvvetlerinin Kocaeli, Yalova, Karamürsel ve çevresinde işledikleri insanlık suçları, vahşet ve cinayetler başta Kızılhaç olmak üzere milletlerarası kuruluşların temsilcileri tarafından da rapor edilmiştir. Hatta insaf ve vicdan sahibi batı kamuoyunun bazı gazete ve mecmualarında da yer almıştır.

Yeni Adana Gazetesi, İzmit, Yalova Karamürsel, Sakarya ve Bursa çevresinde gerçekleşen muharebeler ve katliamlarla ilgili olarak Anadolu Ajansı ve diğer kaynaklardan aldığı haberleri sürekli olarak yayınlamıştır. Bu yayınlarla harbin gidişatı hakkında okurlarını bilgilendirirken Yunan işgal kuvvetlerinin işlediği insanlık dışı saldırı ve cinayetleri de haber yaparak kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır.

Yeni Adana, Adana ve havalisine hitap eden yerel bir gazetedir. Çukurova'nın büyük bir bölümünün Fransız işgali altında bulunmasına rağmen, gazete işgal mıntikasındaki okurlarına da el altından ulaştırılmaktadır. Adana ve havalisindeki askerî ve siyasî gelişmeler yanında gazete, Batı Cephesi muharebelerini ve diğer hadiseleri de haber yaparak okurlarını bilgilendirmiştir. Böylelikle İzmit ve havalisi örneğinde olduğu gibi diğer cephelerde yaşanan üzücü ve sevindirici hadiseleri haber yaparak okurlarını bazı zaman üzüntülere bazı zaman da sevinçlere ortak etmiştir.

KAYNAKLAR

Vesikalar

HTVD, S.14 Ves;378, 380, 381

Sürelî Yayınlar

Yeni Adana, 9 Teşrin-i Evvel 1920; Yeni Adana, 16 Teşrin-i Evvel 1920;
Yeni Adana, 21 Kanun-ı Evvel 1920; Yeni Adana, 22 Kanun-ı Sani 1921;
Yeni Adana, 25 Kanun-ı Sani 1921; Yeni Adana, 28 Kanun-ı Evvel 1920;
Yeni Adana, 29 Kanun-ı Sani 1921; Yeni Adana, 15 Şubat 1921;
Yeni Adana, 29 Mart 1921; Yeni Adana, 2 Nisan 1921;
Yeni Adana, 5 Nisan 1921; Yeni Adana, 9 Nisan 1921;
Yeni Adana, 12 Nisan 1921; Yeni Adana, 16 Nisan 1921;
Yeni Adana, 19 Nisan 1921; Yeni Adana, 26 Nisan 1921;
Yeni Adana, 30 Nisan 1921; Yeni Adana, 7 Mayıs 1921;
Yeni Adana, 15 Mayıs 1921; Yeni Adana, 16 Mayıs 1921;
Yeni Adana, 17 Mayıs 1921; Yeni Adana, 19 Mayıs 1921;
Yeni Adana, 28 Mayıs 1921; Yeni Adana, 29 Mayıs 1921;
Yeni Adana, 30 Mayıs 1921; Yeni Adana, 3 Haziran 1921;
Yeni Adana, 5 Haziran 1921; Yeni Adana, 13 Haziran 1921;
Yeni Adana, 14 Haziran 1921; Yeni Adana, 15 Haziran 1921;
Yeni Adana, 16 Haziran 1921; Yeni Adana, 19 Haziran 1921;
Yeni Adana, 20 Haziran 1921; Yeni Adana, 21 Haziran 1921;
Yeni Adana,22 Haziran 1921; Yeni Adana, 23 Haziran 1921;
Yeni Adana, 25 Haziran 1921; Yeni Adana, 26 Haziran 1921;
Yeni Adana, 28 Haziran 1921; Yeni Adana, 29 Haziran 1921;
Yeni Adana, 30 Haziran 1921, Sayı: 117; Yeni Adana, 30 Haziran 1921, Sayı: 118¹¹⁰;
Yeni Adana, 3 Temmuz 1921; Yeni Adana,5 Temmuz 1921;
Yeni Adana, 6 Temmuz 1921; Yeni Adana, 7 Temmuz 1921;
Yeni Adana, 9 Temmuz 1921; Yeni Adana, 13 Temmuz 1921;
Yeni Adana, 20 Temmuz 1921;

Telif ve Tetkik Eserler

Apak, Rahmi; *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988
Atatürk Mustafa Kemal, *Nutuk*, Cilt: II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1982
Aybars, Ergun; *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, İzmir 1984
Dâhiliye Nezareti Muhacirin Müdür-ü Umumisi, *Türkiye'de Yunan Fecayii – I*, İstanbul 1337
Dâhiliye Nezareti Muhacirin Müdür-ü Umumisi, *Türkiye'de Yunan Fecayii – II*, İstanbul 1337
Esengin, Kenan; *Millî Mücadelede Ayaklanmalar*, Kamer Yayınları, İstanbul 1998
Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, *Türk İstiklal Harbi-II*, 2. Kısım, Ankara 1965
Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, *Türk İstiklal Harbi-II*, 3. Kısım, Ankara 1965
Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, *Türk İstiklal Harbi-II*, 4. Kısım, Ankara 1974

110 Yeni Adana Gazetesi 30 Haziran 1921 tarihli iki nüsha basmıştır. Bu muhtemelen 1 Haziran 1921 ya da 2 Haziran 1921 tarihinde basılan nüshaya yanlışlıkla eski tarih düşülmüş olmasından kaynaklanmış olabilir. Ya da gerçekten o gün için iki ayrı nüsha basımı söz konusu olabilir. Bu nedenle dipnotlarda ve kaynakçada bu nüshaların sayı numaraları özellikle belirtilmiştir.

Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, Şehir ve Kasabaların Harp Bölgesi, Bombardıman, İşgal ve Kurtuluş Tarihleri, 1911-1922, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1977

İ. Hakkı; *Yunanlılarla İstiklal Harbi, Tabiye ve Sevkulceyş Nokta-i Nazarından Tetkik*, Harbiye Mektebi Matbaası, 1931

Özalp, Kazım; *Milli Mücadele*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1971

Sarıhan Zeki; *Kurtuluş Savaşı Günlüğü- III*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995

Seyitdanhoğlu, Mehmet; *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayi (1839-1876)*, Tarih Araştırmaları Dergisi, 28(46); 53-69 Ankara 2009